

**Εθνογραφία και Λαογραφία,
Αποικιοκρατία και Σπουδές Περιοχής**
Χειμερινό εξάμηνο 2025-26

**Σύντομη εισαγωγή στο περιεχόμενο
και τις δράσεις του μαθήματος**

Φωτεινή Τσιμπιρίδου - Ιωάννης Μάνος

- Σπουδές περιοχής
- Ανθρωπολογική ανάλυση
- Εθνογραφική έρευνα
- Διεπιστημονική προσέγγιση

Εθνογραφία και Σπουδές Περιοχής

- Εισαγωγή στις Σπουδές Περιοχής, τη συνδυαστική δηλαδή μελέτη ολόκληρων γεωγραφικών περιοχών μέσα από διαφορετικά επιστημονικά πεδία.
- Με αφετηρία την εθνογραφική έρευνα πεδίου και την ανθρωπολογική ανάλυση διερευνάται η καθιέρωση αυτού του κλάδου σπουδών.
- Παράλληλα, αναδεικνύεται ο ρόλος της Ανθρωπολογίας σε διάλογο με την Ιστορία, τις Σπουδές του Πολιτισμού και την Πολιτική Οικονομία στη συστηματοποίηση 'Κριτικών Σπουδών Περιοχής'.

- Ευρωπαϊκή Αποικιοκρατία εξελικτισμός και Ανθρωπολογία (2ο μισό του 19ου αιώνα)
- Ενδιαφέρον για Σπουδές περιοχής
- Παγίωση σχέσεων εξουσίας και πολιτισμικής ηγεμονίας της Δύσης επί των «Άλλων» κοινωνιών και πολιτισμών

- Λαογραφία και συγκρότηση της νεοελληνικής εθνικής ταυτότητας
- Κοινωνική Ανθρωπολογία και Λαογραφία
- «Εαυτός», «Άλλος» και κριτική κατανόηση του νεοελληνικού πολιτισμού

Λαογραφία και Κοινωνική Ανθρωπολογία στην Ελλάδα

- Ταυτόχρονα, το μάθημα συζητά το ρόλο της Λαογραφίας, ως μία από τις 3 εθνικές επιστήμες (Ιστορία και Αρχαιολογία), η οποία συνέβαλε στη συγκρότηση της νεοελληνικής εθνικής ταυτότητας και αποτέλεσε την παρακαταθήκη μιας ακαδημαϊκής ανθρωπολογικής παράδοσης.
- Με αυτήν η Κοινωνική Ανθρωπολογία καλείται να συνομιλήσει για την μελέτη και κριτική κατανόηση του νεοελληνικού πολιτισμού, έτσι όπως ορίζεται σε σχέση
 - αφενός με την Ευρωπαϊκή νεωτερικότητα
 - αφετέρου με τους γείτονες,
 - αλλά και τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης (βλ, μετανάστευση, πρόσφυγες, κλιματική αλλαγή, πανδημίες).

«Η ανθρωπολογία επιστρέφει σπίτι της»

- Μετά το 1950, η εμφάνιση της ανθρωπολογίας στην Ελλάδα, και την ευρύτερη περιοχή, σηματοδοτεί την έναρξη του νέου επιστημονικού ενδιαφέροντος για :
- τα άκρα και τις γειτονιές της Ευρώπης (Βαλκάνια, Μεσόγειος, Μέση Ανατολή)
- Ενώ καθιερώνεται η εθνογραφική έρευνα ως το μεθοδολογικό εργαλείο μελέτης του «Άλλου» και του «Αλλού».
- Ανοίγει ο δρόμος για την καθιέρωση νέου κριτικού τύπου Σπουδών Περιοχής που διέπεται από διεπιστημονικότητα και στέκεται κριτικά απέναντι στις επιστημολογικές και πολιτικές παραδόσεις της Αποικιοκρατίας και της ευρωπαϊκής αποικιοποίησης.

- **Ακαδημαϊκή, εφαρμοσμένη και δημόσια ανθρωπολογία:**
Ένας διάλογος με αφετηρία και απόληξη την κοινωνία
- Η δημόσια σχέση μεταξύ της ανθρωπολογίας ως ακαδημαϊκού κλάδου και του κοινωνικού γίνεσθαι με στόχο την κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας και την πρόταση θέασης και διαχείρισης των ζητημάτων που απασχολούν τις κοινωνίες και τους πολιτισμούς

Η Ανθρωπολογία ως η μελέτη της κοινωνίας και του πολιτισμού

Μελετά την κοινωνική και πολιτισμική ποικιλομορφία, τους διαφορετικούς τρόπους, δηλ., με τους οποίους οργανώνουν τη ζωή τους οι άνθρωποι σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου κι αν βρίσκονται

Εξετάζει όλες τις διαστάσεις της ανθρώπινης κοινωνικής ζωής και προσπαθεί να κατανοήσει τις σχέσεις ανάμεσά τους

Η Ανθρωπολογία
ως η μελέτη της κοινωνίας και του πολιτισμού

Για να περιγράψει κανείς τις διαφορετικές
μορφές των κοινωνιών και των πολιτισμών
σε όλη τους την ευρύτητα
πρέπει **να βιώσει τα πράγματα μέσα από τα
μάτια του «Άλλου»...**

Η Ανθρωπολογία ως η μελέτη της κοινωνίας και του πολιτισμού

- Δίνει μεγάλη έμφαση στην εθνογραφική έρευνα (ethnography) η οποία είναι μια λεπτομερής και εξονυχιστική μελέτη του τρόπου ζωής ή ενός συγκεκριμένου θέματος σε μια συγκεκριμένη κοινωνία ή σε ένα καθορισμένο κοινωνικό περιβάλλον.
- Ο/η ερευνητής/τρια διαμένει, παρατηρεί και συνομιλεί με τα μέλη της προσπαθώντας να κατανοήσει αυτά που λένε και κάνουν από τη δική τους σκοπιά.

Η Ανθρωπολογία ως η μελέτη της κοινωνίας και του πολιτισμού

- Η τέχνη της εθνογραφικής έρευνας συνίσταται στο να μπορεί να διαχειριστεί κανείς τον περιορισμένο χρόνο που έχει, ώστε με την εντατική χρήση διαφόρων τεχνικών παρατήρησης και συλλογής πληροφοριών να πετύχει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα στη δεδομένη διάρκεια της έρευνας.

Στοχοθεσία/ζητούμενα

- Αυτογνωσία/κριτική προσέγγιση του «Άλλου» και του «Εαυτού» σε Βαλκάνια, Αν. Ευρώπη, Μεσόγειο και Μέση Ανατολή
- Κοινωνική ανάλυση και την πολιτισμική κατανόηση
- Κατανόηση κοινωνικών αλλαγών και μετασχηματισμών και της σχέσης μεταξύ παρόντος και παρελθόντος

Στοχοθεσία/ζητούμενα

- Πολιτικές για τον πολιτισμό και διαχείριση «πολιτιστικής κληρονομιάς»
- Παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων για τη διαχείριση των διαπολιτισμικών συναντήσεων με τους γείτονες, τους μετανάστες και τους ξένους
- Δυνατότητα κατανόησης και διαχείρισης των πολιτισμικών ομοιοτήτων και διαφορών, της διαπολιτισμικής επικοινωνίας και της πολιτισμικής μετάφρασης, της μεταφοράς του τρόπου ζωής μιας κοινωνίας σε άλλα πολιτισμικά και πολιτικά συμφραζόμενα

Εγχειρίδια/Κείμενα/μεθοδολογία

Τα προτεινόμενα εγχειρίδια του μαθήματος:

- Eriksen Thomas Hylland, 2007, *Μικροί Τόποι, Μεγάλα Ζητήματα: Μια Εισαγωγή στην Κοινωνική και Πολιτισμική Ανθρωπολογία*, Εκδόσεις Κριτική.
- Τσεκένης Αιμίλιος, 2020, *Η Αφρική και οι ανθρωπολογίες της: Αποικιακές και μετααποικιακές εθνογραφίες*, Εκδόσεις Πατάκη.
- Οικονομάκης, Λ. και Δαλάκογλου, Δ. (2025) *Σκουριές: Ένα εθνογραφικό κόμικς για τις υποδομές εξόρυξης στη Χαλκιδική*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις του Κάμπου.

ΑΣΚΗΣΗ ΠΡΟΟΔΟΥ - ΓΡΑΠΤΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

- Προαιρετική συγγραφή κειμένου 1000-1200 λέξεων, ως μέρος συνολικής αξιολόγησης της συμμετοχής στο μάθημα
- Συγγραφή της άσκησης ως «γραπτή εργασία στο σπίτι».
- Δύο (2) ερωτήματα σχετικά με τις ενότητες του μαθήματος:
 - Αναδείξτε τα θέματα μελέτης, τα ερευνητικά ερωτήματα και τα πεδία, στα οποία εστιάζουν οι 3 ξένοι ανθρωπολόγοι και με τα οποία εδραιώνεται, πλέον, συστηματικά η εθνογραφική έρευνα στην μεταπολεμική Ελλάδα.
 - Παρουσιάστε παραδείγματα από το εθνογραφικό υλικό των κειμένων για να περιγράψτε τη συμβολή της εθνογραφικής μεθόδου στην ανάδειξη και κατανόηση της πολιτισμικής ποικιλομορφίας στην ελληνική κοινωνία

Επόμενη ενότητα – Μάθημα 2

Αποικιοκρατία και Ανθρωπολογία

- Αποικιοκρατία και Ανθρωπολογία: Η Δύση, οι λοιποί και η μελέτη του «Άλλου και του «Αλλού»